

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
 Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

MISDAAD EN VERDRAAGZAAMHEID

Belangstelling voor de misdaad komt niet alleen tot uiting in de aantrekkingskracht die detective-verhalen en films over dit onderwerp blijken te hebben. Ook andere, en wel zeer werkelijke gebeurtenissen, vestigen van tijd tot tijd aandacht op misdaad en misdadigheid. Er zijn ernstige misdrijven, vrij kort na elkaar in ons land gepleegd, waaronder zelfs moorden. In enkele gevallen bleken de daders personen te zijn die al eerder veroordeeld waren en wier straftijd was afgelopen of die tijdelijk op vrije voeten waren.

Deze gebeurtenissen wekken uiteraard grote verontrusting.

Bovendien maakt men zich ook ernstige zorgen over toeneming van de jeugdmisdaad. Ieder heeft zeker wel eens gelezen of gehoord over de z.g. „nozems”, jonge mensen die er klaarblijkelijk behoefte aan hebben hun opstandigheid op aanstootgevende wijze te uiten en die gemakkelijk tot misdadige gedragingen komen.

Het lijkt moeilijk in het licht van dergelijke verschijnselen over verdraagzaamheid te spreken, maar toch wil ik trachten duidelijk te maken dat ook hier verdraagzaamheid van wezenlijke betekenis is.

Wij willen leven in een geordende samenleving; een samenleving die het ons mogelijk maakt ongestoord en veilig te leven. Weliswaar zijn er vele dingen die ons van onze mede-mensen niet bevallen en die wij moeten verdragen, maar wij mogen eisen dat een ieder onze rust en veiligheid zoveel mogelijk eerbiedigt. Wij willen optreden tegen degenen die dat niet wil of kan.

De tijden waarin het nog geoorloofd was het recht in eigen hand te nemen ten aanzien van diegenen die ons aantasten of bedreigen zijn lang voorbij.

Wij kunnen zoiets in onze maatschappelijke orde ook niet meer dulden. Onze overheid heeft mede tot taak ons te beschermen en degenen die onze rust en veiligheid in gevaar brengen op gepaste wijze duidelijk te maken dat dit onaanvaardbaar is.

Door het geheel van regelen dat wij strafrecht noemen willen wij bereiken dat wij worden beschermd tegen aantasting van ons lijf en goed door anderen. De regelen die gedragingen welke wij niet kunnen aanvaar-

den met bestraffing bedreigen hebben natuurlijk een sterk preventieve werking. Iedereen weet, en kan weten, dat er vele handelingen zijn die hij moet nalaten indien hij geen ernstige en ingrijpende gevolgen voor zichzelf wil veroorzaken. Daarnaast is ook de wijze waarop de overtreder van die regelen ter verantwoording kan worden geroepen en de wijze waarop hij kan worden „bestraft”, nauwkeurig vastgelegd in de wettelijke voorschriften.

Het lijkt allemaal eenvoudig en duidelijk, maar toch bestaan er op dit gebied grote en moeilijke problemen; problemen die juist in de laatste tijd weer belangstelling genieten. Er wordt zelfs wel eens gesproken van een labyrint waarin wij de weg moeten zoeken om te kunnen komen tot bescherming van de samenleving.

Er zijn in de afgelopen jaren enige publicaties verschenen die de bejegening van delinquenten door de uitvoerders van het strafrecht — rechterlijke-politionele en administratieve autoriteiten — aan ernstige kritiek onderwierpen. Er is aandacht gevestigd op als onmenselijke en onwaardig onderzonden handelwijzen, op — vaak grove — tekortkomingen in gedrag juist van hen die in het bijzonder zijn belast met het optreden tegen degenen die van ernstige tekortkomingen jegens ons allen blijk gaven.

Ik signaleer deze uitingen; uitingen van de zijde van de slachtoffers van het strafrecht. Ik vind het verheugend dat die uitingen mogelijk waren en dat er in de kringen van alle betrokkenen ruime aandacht aan wordt geschonken.

Er zijn echter ook andere uitingen.

iUitingen van ongerustheid over ernstige misdrijven, uitingen van bezorgdheid over de toeneming van misdadigheid onder de jeugd, uitingen evenzeer in kritische zin over onze strafrecht-pleging en al diegenen die daarbij zijn betrokken.

Hier en daar vraagt men zich wel af of opgelegde straffen voldoende waren, of bevolen maatregelen wel op de juiste wijze werden uitgevoerd. Men kan ook horen vragen om strenger en harder optreden, en — min of meer duidelijk uitgesproken — kan men verwijten beluisteren over te grote zachtheid en toegevendheid.

een uitzending voor de vara-microfoon van zondag 11 december 1960

Hoe moeten wij hier tegenover staan en hoe staat het hier met de verdraagzaamheid? Wij zijn voor het lot van onze mede-mensen verantwoordelijk. Wij willen de persoonlijkheid en de menselijke waardigheid van onze mede-mensen eerbiedigen, ook dan wanneer een mede-mens blijk geeft onze persoonlijkheid en onze waardigheid niet te willen of te kunnen respecteren. Het is niet eenvoudig deze grote beginselen in het strafrecht tot uiting te laten komen en de kritieken die ik zojuist noemde getuigen er ook van dat wij daarin nog allesbehalve zijn geslaagd.

De tijd waarin misdadigers — en trouwens ook anderen wier gedrag van normale patronen afwijkt, zoals bijvoorbeeld krankzinnigen — niet als menselijke wezens werden beschouwd ligt ver achter ons. Aan de afdwalingen van de nationaal socialistische ideologie ga ik maar stilzwijgend voorbij. Wij willen bepaald op „menselijke” wijze optreden tegen degenen die misdrijven, hoe ernstig ook, begaan. Wanneer wij er van horen dat er zelfs nog in de tegenwoordige tijd landen zijn waar het vanzelfsprekend wordt geacht dat, bijvoorbeeld, de dief een hand wordt afgehakt, dan vervult ons dat met afschuw en verontwaardiging. Ook is het al weer langer geleden dat men meende dat misdadigers typische uiterlijke kentekenen vertoonden, als het ware „getekenden” waren en daardoor van hun mede-mensen konden worden onderscheiden. Het is nog niet eens zo lang een overwonnen standpunt dat men zelfs op wetenschappelijke gronden meende dat men aan iemand kon zien of hij misdadige aanleg had.

Voor ons staat, naar mijn mening, voorop dat ook zij die zich misdadig gedragen, mensen zijn, al of niet, in meerdere of mindere mate, geestelijk gestoord, maar in elk geval mensen. Mensen die wij als mede-mensen moeten bejegenen en eerbiedigen en met wier belangen wij in vergaande mate rekening moeten houden.

Het ingrijpen in de persoonlijke vrijheid van een ander, de meest vergaande maatregel die het strafrecht kent, is een belangrijke zaak. Een dergelijk ingrijpen mag slechts met de grootst mogelijke voorzichtigheid en alleen in de ernstigste noodzaak geschieden.

Deze inzichten bevorderen een zogenaamde humane strafrechtpleging. Zij zijn ingegeven door onze verdraagzaamheid en bevorderen die ook. Misdadig gedrag is onderwerp van voortdurende wetenschappelijke studie. Men tracht de oorzaken op te sporen en middelen te vinden waardoor het kan worden voorkomen en gunstig kan worden beïnvloed; middelen waardoor misdadige personen hun eigen verantwoordelijkheid kunnen leren beseffen, hun mede-mensen kunnen leren eerbiedigen. Wij zien degenen die misdaden pleegt niet meer als een „onmens” als een wezen dat in onze samenleving niet thuis hoort. Wij weten reeds dat hij als mens een product is van talrijke factoren; dat zijn gedragingen niet uitsluitend voortkomen uit een misdadige aanleg, maar mede — of vooral — gevolg zijn van invloeden op hem uitgeoefend door zijn omgeving, door omstandigheden en gebeurtenissen, die zelfs al in zijn prille jeugd voor de vorming van zijn karakter van groot belang waren. Wij vertrouwen erop dat wij steeds betere middelen zullen vinden waardoor wij zijn misvormde

persoonlijkheid kunnen veranderen. Bovendien heeft de ervaring ons geleerd dat te grote hardheid en onverdraagzaamheid bij ons optreden eerder misdaad bevorderend dan beperkend werkt. Wij vergelijken dit optreden nog wel eens met dat tegenover lastige kinderen. Ook bij hun opvoeding dringt hoe langer hoe meer het besef door dat te grote hardheid nadeliger gevolgen heeft dan liefdevol geduld.

Deze ontwikkeling gaat langzaam. Het is nog maar kort geleden dat onze wetgeving gebroken heeft met de oude opvatting dat allen die misdaden begaan over een kam moeten worden geschoren en een gelijke behandeling moeten ondergaan. Men wil nu — en terecht — onderscheid maken tussen misdadige mensen onderling en hen op verschillende wijze behandelen. Onze laatste begroting gewaagt ook van plannen tot de bouw van moderne strafinstellingen; instellingen waarin het mogelijk moet worden misdadige personen al naar hun aard en persoonlijkheid verschillend te bejegenen.

Natuurlijk hoop ik, dat wij op deze wegen kunnen voortgaan en dat wij sneller tot gunstiger resultaten zullen komen.

Bovendien betekent verbetering van strafrechtpleging niet alleen verbetering van het lot van de delinquent. Wat wij willen bereiken daardoor is toch vooral beperking en voorkoming van misdaad. Een volmaakte strafrechtpleging zou zichzelf eigenlijk overbodig maken. Hoe doeltreffender onze middelen tot beïnvloeding van eens anders gedrag, des te meer kans dat herhaling van misdrijf door dezelfde persoon achterwege blijft; hoe groter de kennis omtrent de oorzaken van misdadig gedrag, des te meer mogelijkheden die oorzaken bij de wortel aan te grijpen en misdaad te voorkomen.

De belangstelling voor de misdadiger als persoon werkt soms verwarrend. Het kan er wel eens op lijken alsof wij met zijn lot meer begaan zijn dan met dat van zijn slachtoffers. Het heeft wel eens de schijn alsof onze rust en veiligheid, onze geordende samenleving, minder belangrijk zijn dan onze zorg voor de „afgedwaalden” die rust en orde verstoorden. Alsof ook bijvoorbeeld nozems die ons van tijd tot tijd in het openbaar ernstig aanstoot geven alleen maar zielele tekort gekomen en verwaarloosde kinderen zijn, waar wij medelijden mee moeten hebben in plaats van hen als verstoorde van onze rust met harde hand aan te pakken.

Zeker wanneer er dan ook nog in een kort tijdsbestek enige ernstige misdrijven tegen het leven worden gepleegd, dan kan de bezorgdheid voor de persoon van de misdadiger de indruk wekken van een eenzijdige overspanning van onze belangstelling. Dan is er ook aanleiding tot de verontrusting en de kritiek waarover ik zojuist sprak; tot de roep om hardere en strengere maatregelen. Ook deze kritiek moeten wij ernstig nemen. Onze verantwoordelijkheid jegens elkaar eist ook dat wij gezamenlijk streven naar een steeds veiliger en orderlijker samenleving. Ook al willen wij de mensen die daaraan niet kunnen of willen meewerken menswaardig behandelen, wij moeten hen voor kortere of langere tijd uit ons midden kun-

nen verwijderen. Ik kan mij zelfs gevallen denken waarin wij er niet voor zullen mogen terugdeinzen, zelfs medemensen voor goed uit de gemeenschap te verwijderen, wanneer wij geen zekerheid hebben dat herhaling is uitgesloten.

Het streven naar verbetering van de misdadige mens, een verbetering waardoor wij vermindering en beperking van misdadigheid willen bereiken, belaaft ons dan ook voortdurend met een grote verantwoordelijkheid. Indien wij met dit streven ernst willen maken dan zullen wij ook van tijd tot tijd bereid moeten zijn risico's te nemen; risico's voor de mogelijkheid dat onze orde wordt verstoord. Wij zullen dan ook bereid moeten zijn dit tot op zekere hoogte te verdragen. Wij zullen moeten trachten geduld te hebben met de nozems en wij zullen ook herhaaldelijk bereid moeten zijn personen die zich eens aan misdrijf schuldig maakten weer in ons midden op te nemen, ook al zijn wij er nog niet volledig van overtuigd dat zij hun misdadige uitingen niet nog eens zullen herhalen. Toch moeten wij er voortdurend op bedacht zijn dat wij het juiste midden weten te vinden en onze samenleving niet aan te grote, onaanvaardbare risico's blootstellen. Gevaar voor het leven van onze medemensen zullen wij nooit mogen toestaan. Wij zullen dus ook de schijn van grote hardheid en strengheid lang niet altijd kunnen, en mogen, vermijden.

De beoordeling van de grenzen van deze risico's is buitengewoon moeilijk. Al degenen die met strafrechtpleging hebben te maken zien zich voortdurend voor de vraag gesteld of en zo ja, wanneer en op welke wijze iemand die zich misdadig gedroeg in de samenleving mag terugkeren. Bovendien echter zijn de meningen onder hen lang niet altijd gelijk. Zij hebben vaak op verschillende belangen het oog te richten. Ik wijs hier op de verschillen in inzicht van doktoren, psychiaters en psychologen, die in steeds toenemende mate bij de strafrechtpleging worden betrokken en dat van rechterlijke, politionele en administratieve autoriteiten die met de uitvoering van het strafrecht zijn belast. De eersten zijn veel meer ingesteld op de hulp en steun aan het tegenover hen gestelde individu, terwijl de laatsten vooral hun aandacht moeten richten op de belangen van de gemeenschap. Verdraagzaamheid in het strafrecht eist dan ook verdraagzaamheid jegens allen die daarbij zijn betrokken. Dat zijn ook de uitvoerders van het strafrecht. Zij zijn het die voortdurend moeten afwegen welke risico's zij de samenleving die wij met elkaar vormen mogen laten dragen. Ik hoop u zo iets te hebben getoond van de problemen die de misdadigheid ons stelt en van de betekenis die de verdraagzaamheid daarbij heeft.

Mr. M. KNAP

„Niemand kan de brug voor je bouwen, waarover juist jij de stroom van het leven moet overschrijden, niemand dan jij alleen! Er is in de wereld één weg, waarlangs niemand anders dan jij kan gaan. Vraag niet waar hij heen voert, ga hem!”

Nietzsche

kalender 1961

In dezelfde mooie uitvoering als in 1960 is de kalender 1961 verkrijgbaar.

Wilt U er ook nog een? U kunt deze bestellen door storting of overschrijving van f 2,50 op postrekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

wilt u ons helpen?

Zo ja, dan verzoeken wij U om zo spoedig mogelijk het abonnementsgeld 1961 te betalen.

De leden van de luisterkring dienen tegelijkertijd de contributie 1961/1962 te voldoen, dus f 1,— contributie en f 3,— abonnementsgeld.

Voor niet-leden luisterkring bedraagt het abonnementsgeld f 4,— per jaar.

Postrekening 58 t.n.v. Hum. Luisterkring, Utrecht.

lezingen voor de radio

zo. 18 dec. VARA 9.45 uur: Dr. H. Bonger: „Bezinning in de drukte”.

ma. 26 dec. VARA 9.45 uur: Dr. D. H. Prins: „Een humanistische kerstoverdenking”.

zo. 1 jan. VARA 9.45 uur: Dr. J. P. van Praag: „Nieuwjaarsbrief van het Humanistisch Verbond”.

zo. 8 jan. VARA 9.45 uur: Prof. Dr. Libbe v. d. Wal: „En wat zegt de humanist daarvan?”

KOFFIE

Mijn beroepsbezigheden spelen zich voor een niet onbelangrijk gedeelte af in koffiehuisen. Men kan mij op willekeurige uren van de dag aantreffen in gelagkamers van dorpsherbergen van café's en café-restaurants in alle schakeringen en in de lounges van derde-, tweede- of eerste-rangs hotels. Kieskeurig ben ik niet.

Als u ooit in dergelijke gelegenheden een oudachtig heer aan een tafeltje ziet zitten, gewikkeld in een gesprek, dat op gedempte toon wordt gevoerd, en voorzien van een kopje koffie, dan kunt u er vrijwel zeker van zijn, dat ik het ben.

Zo'n gesprek gaat meestal gepaard met drie kopjes. Het eerste drink ik, omdat ik een punctueel mens ben en meestal enige tijd moet wachten op mijn gesprekspartner. Het binnengaan van een gelagkamer noopt tot het doen van een bestelling. De horecabedrijven zijn er niet uitsluitend om ons tot genoeglijke kout in staat te stellen.

Men besteld dus koffie. Vóór één uur drinkt men in ons vaderland koffie. Ik zou willen weten hoeveel miljoenen liters. En ik zou tevens graag willen weten, hoeveel onzen echte koffiebonen er in deze koffieplas worden verwerkt.

Men begrippe mij goed: ik zal over het koffiegehalte in de drank, die ons veelal wordt voorgezet, niet klagen. Mochten er onder onze lezers dus exploitanten van horecabedrijven zijn, dan kunnen zij zich het schrijven van ingezonden stukken besparen. Alles wat mij als koffie wordt voorgezet is mij wel. Als het spul naar koffie smaakt dan is dat een grote verrassing. En als dit niet het geval is, betekent het, dat mijn onrustig hart weer wat soulaas heeft. Ik mag het u wel zeggen: mijn hart is nog best.

Het treft mij telkens weer, dat reeds in de vroege morgen vele café's gevuld zijn met mensen, meestal mannen. Men kan zich afvragen wat die daar allemaal komen doen. En ook: hoe het mogelijk is, dat onze nationale produktie nog maar steeds stijgt.

Men ziet in de verschillende etablissementen, die ik in de aanhef noemde, vrachtrijders, handelsreizigers, zakenlieden, renteniers, mensen, die eerst een kop koffie moeten hebben, alcoholisten, lui, die de krant komen lezen, touristen en Amerikaanse touristen. En daarenboven zit ik te wachten achter mijn eerste kopje.

Als nu mijn tegenspreker is aangekomen bestelt hij koffie, tweemaal. Dat drinken we dan al mompelend op. En als het gesprek gaat haperen roepen we de ober nog eens en zo drink ik dan mijn derde gelagje.

Gewoonlijk hebben dan aan een belendend tafeltje enkele heren plaats genomen, die dossiers uit hun tassen halen en de tafel overdekken met papieren. Zij wijzen elkaar op de vernuftige manier, waarop het hemelwater wordt afgevoerd en op de ligging en afmetingen van de slaapvertrekken, waarmee

ze de regering de hoogste premie ontfutse-
len. Zij zijn aannemers en roepen dat ook voortdurend.

Meestal zijn er ook een paar vakbondsbe-
stuurders, die het over een bedrijfschap
hebben. Aan de leestafel zit altijd een jonge-
man met een strikje onder de nek, die de
Autokampioen leest.

Ongetwijfeld zijn er ook mannen aanwezig,
die morfine verhandelen of staatsgeheimen
uitleveren aan buitenlandse spionnen. Ik ben
daarvan meermalen getuige geweest, althans
volgens de statistiek, want er worden in
café's ontzettende hoeveelheden narcotica en
geheimen verhandeld, als men de films en
detectiveboeken mag geloven. En het zou al
gek zijn, als ik dan toevallig net altijd af-
wezig was.

Eenzame en rondloerende figuren zijn de
beambten van de BVD, die er voor zorgen,
dat deze asociale typen te rechter tijd wor-
den ingerekend.

In de middaguren is het beeld enigszins ge-
wijzigd. Eerst komen dan de mannen, die
zich zakenrelaties noemen en gewoonlijk
een sobere maaltijd nuttigen, een half
haantje met appelmoes of zo.

In deze uren ruimt de koffie langzamerhand
het veld voor de thee en voor krachtiger
dranken.

En dan komen de vrouwen, dichte drommen
vrouwen. Terwijl ik als eenzaam man mijn
zevende kopje koffie zachtjes naar beneden
giet, hoor ik hoe de dame naast mij nog
tegen Tine heeft gezegd, jee, weetwel, die met
Alex is getrouwd, Tine, dat moet je niet
doen, want Alex, een lobbist van een vent
anders, die wou het niet, maar Tine dee
het toch, die is net als Loes, nou wil ik geen
kwaad spreken van Loes hoor, want die
heeft ook haar goeie kanten, maar als ze
eenmaal wat in haar hoofd gezet heeft, nou
daar is toen al die ellende uit voortgekomen,
dat weet je ook wel, ik had haar trouwens
gewaarschuwd, waar was ik ook weer, o ja,
Alex, nou daar kun je over lopen...

En weer geheel anders wordt het omstreeks
vijf uur. Dan zijn de vrouwen naar huis om
de maaltijd te bereiden voor de mannen,
die nu het café binnenkomen, luid achter uit
de keel lachend en duidelijk opgelucht, dat
deze vermoeiende dag er weer op zit. Zij
drinken elkaar vriendschappelijk toe uit
kleine glaasjes en als ze vermoeden, dat de
maaltijd gereed is, zeggen ze: „Nou ik stap
weer eens op”.

En des avonds komen de paren en de een-
zame mannen, die on- of maar matig ge-
huwd zijn. Zij drinken alles door elkaar.

Ik echter drink koffie. En reken tenslotte af.
Na een korte worsteling met mijn loonpoli-
tieke geweten geef ik een overtipje, als
daarop tenminste niet te duidelijk wordt
gerekend.

Klotsend ga ik mijns weegs. Thuis wacht
mijn lieve vrouw.

Met koffie.

H. H.

„Mijn overtuiging was en is nog, dat de humanitaire opgaven in de wereld de mens als mens moeten worden duidelijk gemaakt, en niet als behorende tot een of andere nationaliteit of kerk.”

Albert Schweitzer